

Masarykova univerzita v Brně
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a knihovnictví
Kabinet knihovnictví

Virtuální univerzity

Seminární práce k předmětu Učící se společnost a role knihovníka v ní

Autor: Bc. Lucie Poskierová

UČO: 260005

Typ studia: kombinované

Ročník: 2. navazující

Počet znaků: 17 814 (s mezerami)

Brno
2009

Obsah

Úvod	3
1. E-learning	4
1.1 Charakteristika e-learningu.....	5
1.2 Výhody a nevýhody e-learningu.....	5
2. Etapy e-learningu.....	7
3. E-kurz.....	8
3. 1 Na co je se třeba zaměřit	8
3.2 Co by měl kurz obsahovat?	9
Závěr	10
Použitá literatura	11

Úvod

Na vysoké školy se stále více hlásí studentů, kteří jeví zájem o vysokoškolské studium. Tento nárůst vede k tomu, aby docházelo ke změnám zajišťující kvalitní vzdělání. Změny, které v posledních letech zaznamenává informační a komunikační technologie následně pak mění samotnou formu výuky, podobu komunikace a také vytváří nové možnosti v oblasti poskytování informací. Díky tomu dochází k proměnám vyššího vzdělávání, a zvykům studentů, kteří požadují určité pohodlí. Mnoho studentů, kteří začínají na vysoké škole studovat již mají určité zkušenosti s novými technologiemi, a jsou schopni s nimi pracovat. Nejvíce takových to znalostí se najde u studentů-můžu, hrající počítačové hry a díky tomu přivítají možnost kombinace informačního obsahu se hrou. Důležitou roli na rozvoji Internetu měly univerzity a také výzkumná pracoviště. Nové technologie rozšiřují možnosti ve vzdělávání a umožňují přístup k potřebným informacím, programům či nástrojům. Tento způsob předávání informací proměňuje roli pedagoga a instituce jako celku. Tak jak se mění role, mění se i způsob výuky. Dale Spenderová poukazuje na srovnání tradičního modelu učení v tradičních školách s představami virtuálních univerzit a procesů předávání znalostí v informačním věku. Model "předávání" a "vyvolávání" informací označuje jako "industriální model" a celou metodu jako pasivní na rozdíl od aktivního procesu učení a mnoho podnětném prostředí informační superdálnice.¹ Při využívání moderních technologií dochází k tomu, že se propojuje akademické prostředí. Členové akademického prostředí se mohou prostřednictvím videokonferencí účastnit vzdálených konferencí, seminářů, ke kterým by se jinak nemohly dostat. Interaktivní prostředí umožňuje studentům a pedagogům diskutovat a probírat různou problematiku. Vzniká virtuální akademická komunita.

¹ SPENDER, Dale. *Nattering on the net : women, power and cyberspace*. pp 100-105.

1. E-learning

Dostupné připojení k Internetu a rozvoj informačních a komunikačních technologií umožňuje efektivní výuku. Speciální nástroje usnadňují přípravu výuky, jejich materiálů, a následně jejich distribuci ke studentům. Elektronická forma výuky = e-learning je však neprobádanou sférou. Při vymezení pojmu e-learning jsou k dispozici různá pojetí.

1. „E-learning v širším slova smyslu znamená proces, který popisuje a řeší tvorbu, distribuci, řízení výuky a zpětnou vazbu na základě počítačových kurzů, kterým stále častěji říkáme e-learningové kurzy. Tyto aplikace většinou obsahují simulace, multimediální lekce, tj. kombinace textového výkladu s animacemi, grafikou, schémata, audiem, videem a elektronickými testy. Říká se, že každý student si může zvolit formu vzdělávání, která mu nejvíce vyhovuje.“²

2. „E-learning je vzdělávací proces, využívající informační a komunikační technologie k tvorbě kurzů, k distribuci studijního obsahu, komunikaci mezi studenty a pedagogy a k řízení studia.“³

3. Evropská unie definuje e-learning jako: „využívání nových multimediálních technologií a internetu ke zlepšení kvality vzdělání ulehčením přístupu ke zdrojům a službám, stejně jako podporování vzájemné spolupráce a výměny znalostí, dovedností, informací.“⁴

4. Elliot Massie definuje e-learning jako : „nástroj využívající síťové technologie k vytváření, distribuci, výběru, administraci a neustálé aktualizaci vzdělávacích materiálů.“⁵

E-learning můžeme dělit i podle toho, jaká je nutná účast studentů.

Distanční vzdělávání je forma výuky, při které není nutná osobní účast studenta. Studenti tento typ výuky mohou absolvovat dálkově za pomoci Internetu.

Smíšené vzdělávání (Blended learning) je forma výuky, kde se e-learningový kurz kombinuje s přednáškami, uskutečňovány na akademické půdě. V takovém to typu výuky může e-kurz sloužit jako doplněk klasické výuky. Při takovéto výuce dochází k setkávání studentů a vyučujících.

² *Co je e-learning?* [online]. 2002 [cit. 2009-04-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.edoceo.cz/index-2.htm>>.

³ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: E-learning* [online]. c2009 [cit. 2009-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=E-learning&oldid=3797936>>

⁴ *Elearningeuropa.com* [online]. c2006. [cit.2009-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.elearningeuropa.info/index.php?page=glossary&menuzone=1>>.

⁵ NOCAR, David. E-learning v distančním vzdělávání. str. 12

1.1 Charakteristika e-learningu

Stále ještě není známa přesná definice e-learningu. Existuje řada definic, které jsou spojené s informačními technologiemi.

Můžeme se setkat rozdělením podle míry zapojení ICT do výuky : klasická výuka za podpory technologií, technologií podporovaná výuka a distribuovaná výuky, které odpovídá distančnímu vzdělávání. E-learning může mít formu synchronní a asynchronní.

Synchronní výuka je výuka, která se je v reálném čase. Výhodu můžeme spatřovat v tom, že student ví o ostatních studentech, práce probíhají současně, stejně tak komunikace. Synchronní výuka je klasická výuka akorát převedená do elektronického prostředí. Nevýhoda je, že se tento typ výuky nepodporuje individualitu studenta a často dochází k tomu, že student nemůže studovat vlastním tempem.

Asynchronní výuka je tzv. samostudium. Při této výuce není nutná komunikace s vyučujícím v reálném čase. Výhodami jsou snadné vedení kurzu, každý ze studentů si zvolí rychlost, která mu při studiu vyhovuje. Nevýhodou je finanční náročnost. Ne každý ze studentů si může dovolit nejnovější a nejmodernější technologie. Pokud nastane nějaký problém musí jej student řešit s vyučujícím.

1.2 Výhody a nevýhody e-learningu

Výhody e-learningu

E-learning přináší sebou mnoho nových možností pro prezenční a především kombinovanou a distanční výuku. E-learning je dostupný každému studentovi, který vlastní Internet a má k dispozici výpočetní techniku. Jak každý z nás ví, rozšířenost výpočetní techniky a Internetu je obrovská.

Jaké výhody nabízí e-learning pro studenty? Z hlediska dostupnosti je e-learning dostupný odkudkoliv. Studenti kombinovaného či distančního studia mají možnost mít materiály dostupné přes Internet. Pro studenty z dalekých měst či handicapované je e-learning možností jak studovat předměty, ke kterým by jinak neměli přístup. Prezenční studenti již nemusí každý den dojíždět a trávit čas ve škole. E-learning nabízí širokou nabídku kurzů, studijní příležitostí, které umožňují studentovi se více vzdělávat. E-learning umožňuje studovat z domova, kde si student najde klidné prostředí a nemusí se stresovat ostatními studenty při odevzdávání úkolů či splňování testů. Student se může rozhodnout sám, kdy se bude studiu věnovat, jaké tempo a téma si zvolí. Studentovi jsou přístupné veškeré materiály, které pro studium potřebuje např. prezentace, studijní opory, animace, videa či obrázky.

Následně záleží na studentovi, který materiál si vybere a se kterým bude pracovat. Silnou stránkou e-learningu je komunikace, která je všem otevřená. Student se nemusí bát zeptat, v mnohých předmětech jsou diskusní fóra, přes která může s ostatními studenty diskutovat o problematice daného předmětu. Veškerá diskuze (pokud není nevhodná) a studijní materiály jsou dostupné po celou dobu trvání předmětu. Při této výuce nejsou problémy s absencí. Student, který chce studovat e-learning musí mít schopnost samostudia a být sám za sebe zodpovědný. Tyto schopnosti se následně rozvíjejí a posilují.

A jaké jsou výhody pro pedagoga? Pedagog materiály zveřejňuje pro všechny studenty stejně a ve stejnou dobu a umožňuje k nim přístup. Na tyto zdroje pak následně může odkazovat. Pedagog již nemusí opakovat danou problematiku znova. Otvírá se možnost se studenty diskutovat nad probranou látkou či zadaným úkolem. Pedagog si sám může určit, ve které době se bude věnovat dané problematice, úkolům a následné diskuzi. Není omezen časem tak, jak je tomu při prezenční výuce. Pomocí e-learningu se nabízí pedagogovi možnost tvořit přehled o studijních výsledcích svých studentů, jejich prospěch, jak jsou úspěšní ve zvládnání v testech a plnění úkolů. Administrativa vysokých škol je díky elektronickým systémům jednodušší. Vysoké školy mají podrobný přehled o svých studentech, jejich prospěchu a mohou kontrolovat podmínky pro studium. Díky e-learningu se pedagogové nemusí zabírat problematikou volných učeben. Ač by si každý myslel, že e-learning sníží zátěž vyučujících není tomu tak.

Nevýhody e-learningu

Velká nevýhoda e-learningu se vyskytuje při oborech např. medicína, kdy je teorie hodně obohacována praxí. Bohužel praktická část se nedá nijak nahradit. I když je e-learning rozsáhlý na mnoha univerzitách po celém světě, můžeme narazit na problém elektrické energie, připojení se k Internetu a ke komunikačních technologií . Jelikož v mnoha chudých zemích takovou vyspělou technologií nemají. Stále se najde mnoho studentů, kteří nejsou informačně gramotní a nedokáží s novými technologiemi pracovat. Tady můžeme spatřovat velkou trhlinu mezi vyspělými a chudými zeměmi. Bohužel e-learning nám nemůže nahradit osobní kontakt mezi pedagogem a studentem. Není jisté do jaké míry může e-learning ovlivnit naše sociální vztahy a zdali může docházet k tomu, že člověk přestane umět komunikovat z očí do očí. Sice je pravda, že e-learning umožňuje komunikovat mezi lidmi na různé vzdálenosti, ale nenahradí osobní kontakt. U mnoha studentů můžeme objevit negativní postoj k informačním technologiím.

Studenti, kteří preferují klasickou výuku, nemohou v e-learningu najít prostor pro svou prezentaci. Takoví to studenti, si těžko naleznou cestu k počítači a začnou v něm vidět nepřítele a to může mít za následek frustraci a úpadek motivace. Další skupinou, která nevidí výhody e-learningové výuky jsou studenti, kteří nejsou schopni samostatné práce či sebekázně. Motivace je při e-learningu velice důležitá a záleží také na pedagogovi jak se k motivaci svých studentů postaví. Pokud nebude hrát důležitou roli, může stát že studenti přestanou jevit zájem a studium předmětu bude upadat. Bohužel e-learning má velké požadavky na vybavenost a počítačovou gramotnost studenta. Náročnější výuka využívající různé aplikace, může zvýšit standardní nároky počítače studenta. Proto musí mít pedagog na paměti a nejenom on, že výuka sestavovaná pro studenty, musí odpovídat určitým požadavkům a limitům počítačů. Můžeme však počítat, že trendy ve vývoji technologií jdou stále dopředu.

A jaké nevýhody mohou spatřovat pedagogové v e-learningu? Pedagogové jsou ochuzeni o osobní kontakt se studenty. Nemohou již spatřovat nadšení nebo nechuť svých studentů při hodinách a nemohou tak efektivně reagovat. Pedagog nemá takovou možnost poznat své studenty a objevit v nich nadšení pro danou problematiku. Nezná povahu každého studenta a neví v jak se danou situaci zachová. Stejně jako studenti musí být pedagogové informačně gramotní. Problémy se mohou objevit, pokud pedagog bude používat rozličné formáty, které budou u studentů vyžadovat určitá vybavení a zařízení k tomu určená. Jako každá nová věc, tak i e-learning je finančně náročný. K takové výuce je třeba technického vybavení, pořízení programů a také výukové produkty.

2. Etapy e-learningu

Tvorba kurzu - na začátku kurzu se musíme dobře seznámit s danou problematikou. Musíme si zajistit co nejvíce materiálů, nastudovat aktuální informace, novinky a dostupné zdroje. Tyto materiály následně poslouží jako pomůcka k výuce. Dále si musí určit jaké funkce by náš systém měl zvládat. Jaké funkce by měl mít a jaké budou následně využívány pedagogy a studenty.

Tvorba studijních materiálů – tvorba studijních materiálů či lekcí je jednou z nejnáročnějších částí kurzu. Každý pedagog musí mít dobrou znalost vyučované problematiky, pedagogické a estetické kompetence.

Doladění – pedagog by si měl nechat čas na to, aby studijní materiály a kurz doladil. Jednotlivé části kurzu by si měl projít krok po kroku. Literatura, kterou využije ve studijních materiálech musí znova projít, zdali u nich nedošlo k vymazání, či aktualizaci. V neposlední řadě by měl provést gramatickou a jazykovou korekturu.

Zkušební kurz – než oficiálně kurz spustíme, měli bychom provést zkušební verzi na vybrané skupině studentů. Díky tomuto zkušebnímu kurzu můžeme přijít na nedostatky, studenti své poznatky mohou sdělit pedagogovy a ten následné problémy odstraní.

Propagace – propagace je pro kurz důležitá. Jestli nezískáme studenty pro svůj kurz, naše práce byla zbytečná.

Provedení a zpětná vazba – nyní se dostáváme do fáze, kdy je kurz oficiálně spuštěn. Pedagog během kurzu může pomocí dotazů či menší ankety zjistit, jak jsou studenti s kurzem spokojeni. Pokud studenti najdou nějaké vady či mají pro pedagoga připomínky měli by mu je sdělit.

Aktualizace kurzu – výhodou kurzu je možnost aktualizace. Kurz se může použít znovu a lze ho snadno aktualizovat. Ať už se jedná o studijní materiály, odkazy na literaturu a novinky, testy. V neposlední řadě musí pedagog myslet na to, aby odkazy na literaturu byly funkční.

3. E-kurz

„E-kurz je v podstatě multimediální počítačový program, ve kterém je vhodně zkombinován textový výklad s animacemi, grafikou, videem a audiem, simulacemi a testy.“⁶ Tvorba takového to kurzu, není nic jednoduchého. Čas hraje v tomto kurzu velikou roli. E-kurz se od tradičních liší tím, že je kladen důraz na přípravu studijních materiálů, musí být stanoven určitý harmonogram, jak co v kurzu bude na sebe navazovat.

3.1 Na co je se třeba zaměřit

1. Cíl kurzu – cílem kurzu je seznámit studenta s danou problematikou.

2. Cílová skupina - před zahájením kurzu by jsme si měli určit cílovou skupinu studentů, pro které bude kurz určen. Musíme znát jejich znalosti a dovednosti. Důležitou podmínkou pro absolvování kurzu jsou základy počítačové gramotnosti.

3. Tvůrci kurzu – před zahájením jakéhokoliv e-kurzu si musíme stanovit tým autorů, se kterými budeme spolupracovat. Každý z nich by měl mít odpovědnost za určitou činnost při tvorbě kurzu. Je lepší když se na tvorbě kurzu podílí více lidí, než jeden člověk, který by záhy zjistil, že nápor na jeho osobu je velice velký. Každý ze členů týmu si sestavuje své studijní texty, v týmu se nachází počítačový odborník, který sestavuje multimediální části kurzu, dále je to tutor, který kurz vede.

4. Systém pro výuku – pro výuku e-kurzu se využívá „Learning management systém (LMS). Ten je velice velkou pomocí při uchovávání studijních materiálů a dále slouží pro komunikaci mezi studenty.

⁶ BAREŠOVÁ, Alena. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. str. 70

3.2 Co by měl kurz obsahovat?

1. Obecné informace – na úvodní stránce by měli být k dispozici studentům základní informace týkající se kurzu. Obecné informace by měly obsahovat informace typu, co je cílem kurzu, jaké podmínky musí student splnit a jaké je zakončení kurzu.

2. Přehlednost – každý kurz by měl být členěn do určitých sekcí, které se vztahují k dané problematice a podávají o ni informace. Každá sekce by měla obsahovat učební materiály, diskusní fóra a popřípadě doplňující literaturu.

3. Organizace dat – data, která jsou studentům zpřístupněna by měla mít určitý systém a měla by se týkat dané problematiky. Pedagog má možnost zveřejňovat materiály a odkazy na elektronické zdroje přímo v seznamu studijních materiálů. Student má možnost materiály studovat průběžně a popř. se k nim vracet.

4. Grafika – design kurzu by měl být jednotný. Nemělo by se stávat, že každá část kurzu bude mít rozdílné písmo, formát, jelikož to následně narušuje ucelenost grafického stylu.

5. Cíle – cíle kurzu by měly být zveřejněny na úvodní stránce, aby student mohl získat informaci o tom, co bude cílem jeho předmětu.

6. Obsah – studijní materiál musí souhlasit s cílem kurzu.

7. Metody – v e-kurzu je kladen důraz na komunikaci v diskusních fórech. Zde mohou studenti probírat látku, rozvíjet své myšlení, dovednosti a znalosti. Díky diskuzi se mohou objevit nové poznatky, které obohatí samotného studenta tak i jeho spolužáky.

8. Studijní opory – studijní materiály jsou dostupné v plném rozsahu a v elektronické verzi. Nabízí možnost každému studentovi, dostat se k veškerým informacím, které jsou důležité pro splnění daného kurzu. Pokud jsou studijní materiály příliš obsáhlé a nejsou obohaceny o grafickou stránku může to vést u studentů k tomu, že ztratí zájem o téma kurzu.

9. Hodnocení – u kurzů se nabízí spousta možností jak kurz ukončit. Jednou takovou metodou může být odevzdávání pravidelných úkolů, které zpětně opraví pedagog a poukáže na případně chyby. Dalším splněním kurzů může být aktivní účast v diskusních fórech. Další variantou mohou být testy, které jsou dostupné přes e-kurz, a v zápětí se může student dozvědět i výsledek. Všechny zadané úkoly by měly být srozumitelné a mělo by být stanovené hodnocení za jednotlivé aktivity.

10. Zpětná vazba – mělo by docházet ke zpětné vazbě mezi pedagogem a studentem.

Závěr

E-learning je novodobým přístupem, který si získává své postavení v oblasti vzdělávání a výchovy. E-learning nabízí mnoho řešení ve výuce. Pokud e-learningu porozumíme, odhalíme jeho nedostatky, budeme vědět jak ho nejlépe využít. Největší přínos je spatřován v asynchronní formě výuky, jelikož odpovídá jednotlivým požadavkům každého studenta. Tento způsob výuky umožňuje pro studenta volbu výuky, vybrat si pro něj důležité zdroje. Metoda této výuky se na akademické půdě stále zvyšuje. Ze své vlastní zkušenosti jsem se setkala a setkávám v rámci studia s výukou e-learningu. Jakožto kombinovaný student vidím v této výuce veliký přínos. Ať už se jedná o dostupnost materiálu, komunikace mezi ostatními spolužáky i s pedagogy. Velkým přínosem je umožnění psát testy či dělat úkoly přímo z domova. Odpadá už povinnost studenta jezdit každý den do školy psát test popř. odevzdávat úkol. Tak má student možnost zvolit si den, hodinu, kdy se školním aktivitám bude věnovat a nebude podléhat žádnému stresu. Může se na úkoly plně soustředit, více se jim věnovat a tomu následně pak odpovídá i kvalita těchto prací. V rámci testů vidí hned student, jak u testu uspěl. Následně může s ostatními studenty diskutovat nad vzniklými problémy nebo co udělal v testu špatně. Dále může kontaktovat svého pedagoga, aby mu daný problém vysvětlil a popř. si mohl domluvit i osobní schůzku. Všechno kolem nás se mění a také se mění technologie a uživatelé, kteří s touto technologií pracují. Počítače a informační technologie jsou každodenní samozřejmostí a my jsme schopni si jejich obsluhování osvojit. E-learning je pro vysoké školy novou výzvou, která přinese velké možnosti a příležitosti pro jejich další rozvoj.

Použitá literatura

ALBRECHT, Kamil. *E-learning na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity*. Brno : Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd. 2006. 84 s. Vedoucí práce Mgr. Jiří Zounek, Ph.D

BAREŠOVÁ, Alena. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: VOX, 2003. 174 s. ISBN 80-86324-27-3.

Co je e-learning? [online]. 2002 [cit. 2009-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.edoceo.cz/index-2.htm>>.

Elearningeuropa.com [online]. c2006. [cit.2009-03-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.elearningeuropa.info/index.php?page=glossary&menuzone=1>>.

MASAŘÍKOVÁ, Gabriela. *E-learning 2.0*. Brno : Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, 2008. 75 s. Vedoucí práce Mgr. Petra Šedinová.

NOCAR, David. *E-learning v distančním vzdělávání*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004. 77 s. ISBN 80-244-0802-3 (Texty k distančnímu vzdělávání)

SPENDER, Dale. *Nattering on the net : women, power and cyberspace*. 1st ed. Melbourne : Spinifex, 1995. 278 s. ISBN 1-875559-09-4.

ŠEDINOVÁ, Petra, KOŘÍNKOVÁ PRESOVÁ, Silvie. Jak postavit e-kurz práce s informacemi. [online] In *INFORUM 2008 : 14. konference o profesionálních informačních zdrojích Praha, 28. - 30.05.2008*. 2008. [cit. 2009-03-31] Dostupný z WWW: <<http://www.inforum.cz/pdf/2008/sedinova-petra-cze.pdf>>.

ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1983 s. 64-70

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: E-learning [online]. c2009 [cit. 2009-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=E-learning&oldid=3797936>>